

TEME DE PROPAGANDĂ RUSĂ ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

*Dana Ionela DRUGĂ**

Prin articolul de față, ne propunem să identificăm temele de propagandă asociate Federației Ruse în contextul războiului din Ucraina și modul în care sunt formulate acestea, având la bază o analiză a articolelor regăsite în baza de date a EUvsDisinfo (Disinfo Database) pe o perioadă de două luni (august-septembrie 2022). Temele de propagandă au fost identificate prin aplicarea a două tipuri de cercetare: calitativă (analiza de conținut și analiza tematică) și cantitativă. Rezultatele cercetării au indicat următoarele teme de propagandă rusă: tema atacului nuclear – centrala de la Zaporojie, tema nazismului și a fascismului, tema agresivității militare, tema valorilor ruse și a legalității (referendum), tema suveranității pierdute și a imperialismului, tema înscenării atacurilor/a masacrelor; tema conspirației globale și a Occidentului, tema crizei alimentare/insecurității alimentare, tema minorității ruse și a rusofobiei. Scopul prezentei analize urmărește creșterea gradului de cunoaștere în privința acțiunilor ostile ale Federației Ruse în spațiul virtual, cât și a rezilienței utilizatorilor la mesajele vehiculate online.

Cuvinte-cheie: *Federația Rusă; propagandă; dezinformare; Ucraina; războiul din Ucraina; Europa Centrală și de Est.*

Introducere

Acțiunile agresive ale Federației Ruse în războiul din Ucraina nu au loc doar pe teren, ci și în spațiul informațional, prin propagandă și dezinformare. Prin propagandă înțelegem „diseminarea sistematică a unor idei, teorii, opinii cu scop politic, în special pentru a câștiga masele de partea puterii” (Voicu 2018, 12). În strânsă legătură cu propaganda, dezinformarea se definește prin acele „informații false sau

* *Dana Ionela DRUGĂ este student doctorand în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București. E-mail: druga.dana@animv.eu*

distorsionate care au fost construite atent, fiind introduse în secret în sistemul de comunicare al adversarului, pentru a înșela fie decidenții, fie opinia publică” (Voicu, 2018, 11). Legătura dintre cele două concepte definite succint rezidă în faptul că propaganda include dezinformarea, văzută ca acțiune de a manipula/persuada un public țintă în vederea avansării obiectivelor politice; cu alte cuvinte, dezinformarea poate fi considerată un instrument al propagandei, ce urmărește atacarea/denigrarea/criticarea actorilor de pe scena internațională.

Pe parcursul acestei lucrări, vom utiliza sintagma *mesaje de propagandă* cu referire la Federația Rusă, tocmai pentru a ilustra și cuprinde totalitatea acțiunilor de distorsionare a informațiilor, prin falsificare sau prezentare părtinitoare a acestora, având la bază multiple scopuri (de atragere a publicului, de legitimare a acțiunilor militare agresive etc.).

În cadrul articolului, ne propunem să atingem următoarele obiective: analiza temelor de propagandă rusă prin identificarea, în baza de date a EUvsDisinfo (Disinfo Database), a articolelor prezente pe diferite site-uri de propagandă rusă, îndreptate împotriva statelor din Europa Centrală și de Est, împotriva SUA și organizațiilor NATO și UE; identificarea țintelor vizate de propaganda rusă; identificarea site-urilor care diseminează mesaje de propagandă și investigarea acestora (prezența pe social media, numărul de urmăritori, interacțiuni cu utilizatorii în mediul online); decelarea temelor de propagandă aplicabile statelor/organizațiilor identificate, în baza mesajelor de dezinformare investigate.

1. Metodologie și etape parcurs în vederea obținerii rezultatelor cercetării

Tipurile de cercetare utilizate au fost analiza calitativă (prin analiza mesajelor din punct de vedere tematic) și analiza cantitativă. Pentru cercetarea de față am utilizat surse deschise, și anume baza de date din EUvsDisinfo¹, care se ocupă cu identificarea mesajelor de dezinformare ale Federației Ruse. Am ales această bază de date, deoarece oferă informații și date relevante și este una dintre cele mai mari surse de informații pe zona de interes a cercetării, având indexate și identificate peste 14.000 de mesaje de dezinformare² din mass-media internațională și națională/locală³. Proiectul EUvsDisinfo a fost dezvoltat în 2015, de Grupul East StratCom al Serviciului European de Acțiune Externă, pentru a prognoza, aborda și răspunde mai bine campaniilor de propagandă ale Federației Ruse care afectează Uniunea

¹ Disponibilă la <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>

² Conform descrierii de pe pagina web, secțiunea About, <https://euvsdisinfo.eu/about/#>

³ Prin mass-media naționale/locale înțelegem acele publicații/știri care redau evenimente/situații de pe plan local, în limba statului respectiv, fără a avea o vizibilitate la nivel internațional. De exemplu, The New York Times este vizibil la nivel internațional, comparativ cu publicația Gazeta de Sud, care este un ziar regional.

Europeană, statele sale membre și țările din vecinătatea comună. Obiectivul principal al EUvsDisinfo este de a crește gradul de conștientizare și înțelegere a publicului cu privire la operațiunile de propagandă ale Kremlinului și de a ajuta cetățenii din Europa și din afara ei să dezvolte reziliență la propagandă și manipulare (EUvsDisinfo).

Ulterior selectării bazei de date, am aplicat *criterii de restrângere a căutării*, în funcție de: (1) statele/organizațiile care prezintă interes pentru problema de cercetare și (2) perioada supusă cercetării. În acest sens, au fost selectate statele din Europa Centrală și de Est⁴, organizațiile NATO și UE și SUA. Considerăm că SUA prezintă relevanță în contextul de față, deoarece și-au manifestat sprijinul economic și diplomatic față de Ucraina încă din 2014, fiind cel mai important donator în domeniul asistenței umanitare pentru acest stat. Conform Departamentului de Stat al SUA, începând cu 2014, Statele Unite au oferit aproximativ 900 de milioane de dolari în domeniul asistenței umanitare comunităților vulnerabile din Ucraina (www.state.gov). Din acest motiv, apreciem că reprezintă, în mod evident, o țintă a mesajelor de propagandă în contextul războiului din Ucraina. În privința perioadei supuse cercetării, am optat pentru intervalul 01 august-30 septembrie 2022. Am ales această perioadă din perspectiva evenimentelor curente ale războiului din Ucraina, și anume: extinderea obiectivelor strategice și militare de către Federația Rusă, cu referire la regiunile Herson și Zaporojie; pregătirea referendumului de anexare ilegală a celor patru regiuni din sudul și estul Ucrainei (Donețk, Lugansk, Zaporojie, Herson); decretarea mobilizării parțiale în Federația Rusă la 21 septembrie 2022.

Ulterior identificării bazei de date și aplicării criteriilor de restrângere a căutării, au rezultat *158 de mesaje diseminate de site-uri de propagandă rusă*. Precizăm faptul că anumite site-uri nu au putut fi accesate, în special cele diseminate de *RT/Sputnik* în Uniunea Europeană, din cauza restricțiilor și a închiderii site-urilor respective.

Codificarea și organizarea datelor

Pentru organizarea și structurarea datelor, am repartizat fiecare mesaj de propagandă în funcție de statul și/sau organizația vizată de mesajele respective: Ucraina; SUA; UE; NATO; Occident; state din Europa Centrală și de Est.

Criterii de analiză a mesajelor de propagandă rusă

După etapa de organizare a datelor, am aplicat mai multe criterii de analiză a mesajelor:

- *criteriul distribuirii mesajelor de propagandă* a fost ales pentru a investiga cele mai active site-uri/platforme/canale social media din punctul de vedere al răspândirii mesajelor de propagandă rusă;

⁴ Statele au fost incluse în cercetare având în vedere definiția propusă de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică pentru statele din zona CEEC – Central and Eastern European Countries.

- *criteriul lingvistic*/de redare a conținutului a fost aplicat pentru a investiga rolul limbii ruse în contextul diseminării mesajelor de propagandă, pornind de la ideea că vorbitorii de limba rusă și etnicii ruși pot fi influențați mai ușor pe baza unor informații redade în limba nativă;

- *criteriul prezenței pe social media* a site-urilor care diseminează mesaje de propagandă a fost ales pentru a analiza potențialul de amplificare și diseminare a mesajelor de propagandă rusă;

- *criteriul statal/suprastatal*: mesajele au fost analizate și grupate în funcție de statele și/sau organizațiile vizate de mesajele de propagandă (spre exemplificare, Ucraina, Polonia, SUA, NATO, UE). Am utilizat acest criteriu pentru a observa dinamica și preponderența vizării unui anumit stat din regiune de către Federația Rusă;

- *criteriul tematic* a urmărit investigarea temelor de propagandă, în urma căreia au rezultat nouă teme de propagandă rusă care vizează statele din Europa Centrală și de Est, în contextul războiului din Ucraina.

2. Rezultatele cercetării

În cadrul acestei secțiuni, vom prezenta rezultatele cercetării, grupate pe două dimensiuni: cantitativă și calitativă. Astfel, dimensiunea cantitativă va indica numărul total de mesaje de propagandă identificate, cât și cele mai active – site-uri/platforme prin intermediul cărora au fost diseminate mesajele respective. Dimensiunea calitativă se va axa pe analiza tematică a mesajelor de propagandă.

2.1. Dimensiunea cantitativă

Rezultatele cercetării aferente dimensiunii cantitative înregistrează 158 de mesaje de propagandă diseminate prin 116 canale (site-uri/platforme social media).

- *Platforme din mediul online și numărul de mesaje diseminate*

Întrucât dimensiunea și obiectivele lucrării nu ne permit analizarea tuturor site-urilor/platformelor identificate în baza de date – 116, vom lua în considerare cele mai active patru site-uri identificate în baza de date EUvsDisinfo, în funcție de numărul de mesaje diseminate în perioada selectată. Astfel, am identificat următoarele site-uri: (1) arabic.rt.com, (2) nabd.com, (3) RIANovosti, (4) oroshirek.hu. În continuare, vom analiza fiecare dintre aceste site-uri/platforme pentru a indica numărul de mesaje diseminate, statele și organizațiile vizate.

Arabic.rt.com a diseminat cele mai multe mesaje de propagandă (18) în perioada selectată, iar mesajele au vizat Ucraina, SUA și Europa/UE. Așa cum arată și alte studii (Oweidat 2022), propaganda rusă în Orientul Mijlociu prin *arabic.rt.com* este foarte activă, întrucât există câteva condiții care oferă oportunitatea Federației Ruse de a-și avansa politica externă: în primul rând, pe fondul neîncrederii istorice față

de surse de știri occidentale, Federația Rusă își prezintă propriile mass-media ca pe o alternativă mai bună la alte rețele în limba arabă și are o audiență mai receptivă în regiune, decât în Occident.

Nabd.com a diseminat 12 mesaje de propagandă în perioada selectată și acestea au vizat Ucraina, Europa/UE, SUA. *Nabd* este o aplicație/platformă gratuită, care permite accesul la cele mai recente știri, în funcție de fluxul personalizat al fiecărui utilizator. Platforma a preluat mesajele distribuite de RT în conținutul său.

RIA Novosti a diseminat 11 mesaje de propagandă în perioada selectată; este o agenție de presă din Federația Rusă, considerată a fi promotorul mesajelor de propagandă oficială rusă. Mesajele sunt îndreptate împotriva Ucrainei și Uniunii Europene. Menționăm că, la acest moment (noiembrie 2022), nu poate fi accesată pagina agenției în statele din Uniunea Europeană.

Oroszhirek.hu a promovat nouă mesaje de propagandă pro-rusă, acestea vizând Ucraina, Polonia, România, Uniunea Europeană, SUA.

- *Criteriul lingvistic*

Criteriul lingvistic a fost aplicat pentru a identifica statele și categoria de public cărora li se adresează mesajele de propagandă rusă. Astfel, din cele 116 site-uri/platforme identificate, limba rusă este predominantă, urmată de arabă, maghiară și spaniolă. Mesajele de propagandă în limba rusă și despre *Lumea rusă* (*ruskiy mir*) vizează în special țările cu minorități semnificative vorbitoare de limbă rusă. Scopul utilizării limbii ruse în avansarea mesajelor de propagandă constă în crearea și adâncirea legăturii dintre aceste comunități și Federația Rusă, prin încurajarea autoidentificării cetățenilor din alte state cu Rusia. În această categorie intră țări precum Letonia, Estonia, Ucraina, Lituania și Moldova, unde comunitățile vorbitoare de limbă rusă reprezintă între 4 și 25% din populație (Coolican 2021, 6).

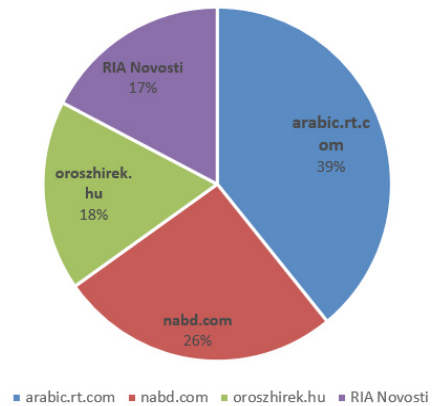

Figura nr. 1: Distribuția mesajelor de propagandă în funcție de site-urile/platformele identificate

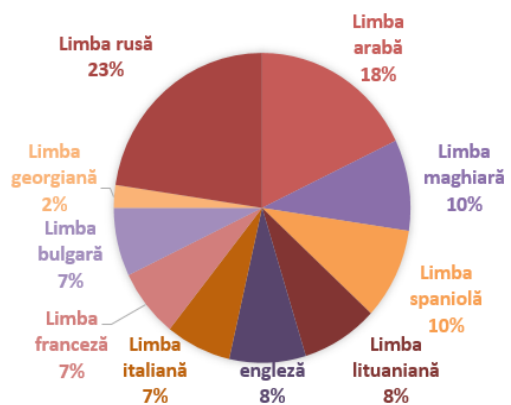

Figura nr. 2: Criteriul lingvistic al mesajelor de propagandă

• *Potențialul de amplificare a mesajelor de propagandă în funcție de activitatea/prezența pe social media a site-urilor identificate*

Considerăm importantă investigarea acestui aspect pentru a înțelege legătura dintre mesajele de propagandă utilizate și numărul de platforme care pot fi vizate pentru exploatare. Prin urmare, în cadrul societăților intens digitalizate în interiorul cărora sunt utilizate o multitudine de platforme, sunt inevitabil expuse unui risc mai mare, din cauza diversității de mesaje care pot fi folosite pentru a ajunge la un public mai larg (Bokša 2019, 2).

Site-ul *Orszhinek.hu* este prezent pe platforma Facebook/Meta, Twitter, VKontakte, Telegram și YouTube. Menționăm că site-ul a fost catalogat și de alți cercetători ca fiind printre cele mai influente din Ungaria în ceea ce privește impactul mesajelor asupra populației (Bartha 2018) și ca sursă de dezinformare (Șuplata 2016). *Arabic.rt.com* este prezent pe aproape toate platformele social media: Facebook, Instagram, TikTok, Twitter, Telegram, VKontakte, Rutube, YouTube. *RIA Novosti*, agenția de presă controlată de guvernul Federației Ruse avea, la începutul lunii octombrie 2022, peste 2,2 milioane de urmăritori pe Facebook și Instagram, milioane de abonați pe Telegram, urmăritori pe TikTok, abonați pe VKontakte și Rutube. Platforma *Nabd.com* este, de asemenea, prezentă pe Facebook, Twitter și Instagram.

Tabelul nr. 1: Prezența pe social media a site-urilor identificate

Platforma	Arabic.rt.com	RIA Novosti	Orszhinek.hu	Nabd.com
Facebook (aprecieri/urmăritori)	15.000.000	2.200.000	160.000	1.700.000
Twitter (urmăritori)	5.000.000	Nu sunt disponibile date	1.400	300.000
Instagram	1.600.000	1.000.000	-	288.000
YouTube	2.500	-	-	-
Rutube	1.000	30.000	-	-
VKontakte	100.000	3.000.000	1.200	-
TikTok	1.000	1.000.000	-	-
Telegram	30.000	2.000.000	12.000	-

- *Criteriul statal*

Din cele 158 de mesaje identificate în baza de date EUvsDisinfo, cele mai multe – 156 au vizat Ucraina, urmată de SUA, UE, NATO, Polonia.

Tabelul nr. 2: Mesajele de propagandă rusă și statele/organizațiile vizate

Statul/organizația vizat(ă)	Exemple de mesaje de propagandă rusă	Numărul de mesaje de propagandă în care a fost menționat fiecare stat/organizație
Ucraina	„Ucraina este un stat nesuveran, condus fie de SUA, fie de alte state europene.” „Ucraina furnizează cereale statelor europene în schimbul armelor și este responsabilă pentru criza alimentară din Africa.” „Ucraina comite atrocități împotriva propriilor locuitori.” „Ucraina intenționează să atace centrala nucleară de la Zaporajie.” „Ucraina este un stat nazist, corupt, terorist, dependent de SUA.”	156
SUA	„SUA dezvoltă arme biologice la granița cu Rusia.” „SUA și Occidentul duc un război hibrid împotriva Rusiei în Ucraina.” „SUA și Marea Britanie și-au creat propria armată în Ucraina.”	61
UE	„Sancțiunile UE rănesc Europa mai mult decât Rusia.” „Cetățenii UE îi cer acestora să nu mai susțină Ucraina.” „Europa a devenit o colonie militară și politică a SUA.” „Sancțiunile fasciste ale UE împotriva Rusiei dovedesc că țările europene nu mai sunt democratice.”	50
NATO	„NATO creează pretextul pentru un război mondial.” „NATO este direct implicată și este de partea ucraineană.” „Soldații care luptă sub steagul ucrainean sunt cetățeni ai unor state membre NATO.”	16
Polonia	„Polonia intenționează să impună controlul asupra agriculturii și altor sectoare ale economiei Ucrainei.” „Polonia va anexa teritoriul din Ucraina.”	10
România	„Ucraina controlează teritoriile care aparțin altor țări. Ucraina există în granițe nenaturale. Transcarpatia ar trebui cedată Ungariei, Galiția - Poloniei, Bucovina - României, Donbasul și Crimeea - Rusiei.”	2
Letonia	„Cetățenii ruși sunt segregati în transportul public din Riga.”	3
Ungaria	„Șeful Comisiei Europene a amenințat cetățenii italieni, ungari și polonezi.”	3
Moldova	„Moldova a decis să interzică zborurile către Moscova, sub presiunea Kievului.”	1

Sursa: EUvsDisinfo Review (traducere proprie)

2.2 Dimensiunea calitativă – analiza tematică a mesajelor de propagandă rusă

Ulterior selectării și organizării mesajelor studiate în baza de date, următoarea etapă pe care am parcurs-o a constat în identificarea unor teme recurente, cărora le-au fost subsumate mesajele de propagandă regăsite în baza de date EUvsDisinfo. Pentru aceasta, am identificat frecvența apariției termenilor-cheie din titlurile mesajelor de propagandă, sub următoarea formă: *nuclear/Zaporajie, nazism/fascism, agresivitate militară, referendum, suveranitate pierdută, masacru, conspirație, criza alimentară/insecuritate alimentară, minoritate rusă/rusofobie.*

Am ales analiza tematică, deoarece este un tip de cercetare calitativă, care permite investigarea și analizarea unui set mare de date. Este o metodă de cercetare prin intermediul căreia se pot identifica, analiza, organiza și descrie temele identificate într-un set de date (Braun și Clarke 2006). Analiza tematică este, de asemenea, utilă pentru rezumarea caracteristicilor cheie ale unui set mare de date și ajută cercetătorul să structureze datele pentru producerea unei lucrări organizate (King 2004). În cazul de față, mesajele de propagandă regăsite pe EUvsDisinfo au fost structurate sub forma unor teme, detaliate în continuare. O temă este o entitate abstractă care oferă sens și identitate unei experiențe recurente și manifestărilor sale variate. Ca atare, o temă surprinde și unifică natura sau baza experienței într-un întreg semnificativ (King, 362). În contextul războiului din Ucraina, identificarea temelor de propagandă facilitează înțelegerea strategiei și a obiectivelor de politică externă ale Federației Ruse.

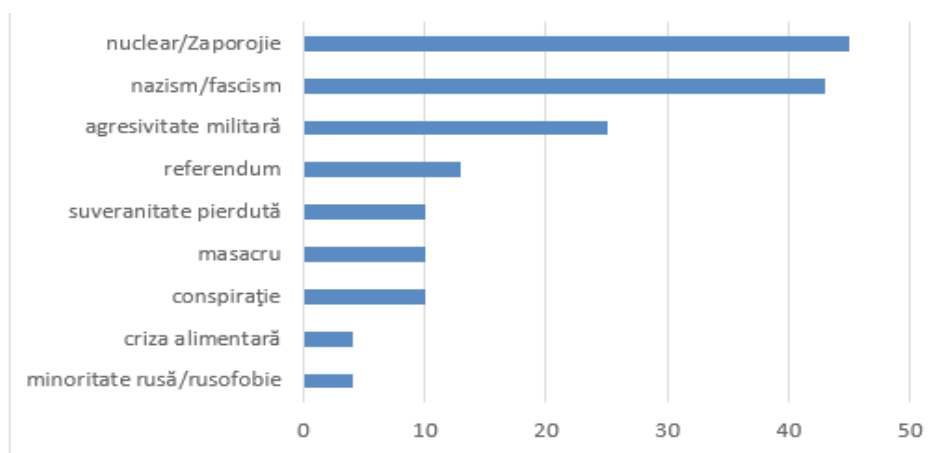

Figura nr. 3: Frecvența apariției termenilor-cheie, subsumați temelor de propagandă

Astfel, am identificat nouă teme ale mesajelor de propagandă rusă, după cum urmează: (1) tema atacului nuclear – centrala de la Zaporojie; (2) tema nazismului și a fascismului; (3) tema agresivității militare; (4) tema valorilor ruse și a legalității (referendum); (5) tema suveranității pierdute și a imperialismului; (6) tema înscenării atacurilor și a masacrelor; (7) tema conspirației globale și a Occidentului; (8) tema crizei/insecurității alimentare; (9) tema minorității ruse și a rusofobiei.

Tema atacului nuclear – centrala de la Zaporojie

Centrala nucleară de la Zaporojie reprezintă un punct de interes central pentru propaganda rusă, mesajele vizând Ucraina sau statele occidentale. Retorica Federației Ruse privind tema nucleară este repetitivă și subliniază disponibilitatea imediată a

statului rus de a utiliza arme nucleare. Cu toate acestea, intenția de utilizare poate fi doar la nivel declarativ, scopul final fiind acela de a induce teama în rândul populației. Impactul acestor amenințări se bazează pe rețeaua extinsă de influență a Federației Ruse în alte state, care perpetuează retorica nucleară (Arndt și Horovitz 2022).

Această narațiune de propagandă, conform căreia forțele ucrainene vor să distrugă centrala nucleară de la Zaporojie, are rolul de a distra atenția publicului de la adevărații responsabili pentru comiterea atrocităților de război. Autoritățile ucrainene au acuzat Federația Rusă de acțiuni periculoase care ar putea provoca o catastrofă nucleară (EUvsDisinfo).

În cadrul unui raport din 3 august 2022, Institutul pentru Studiarea Războiului (ISW, 03/08/2022) consideră că forțele ruse instrumentalizează teama generală cu privire la producerea unui dezastru nuclear în Ucraina, cu scopul de a diminua sprijinul militar oferit de statele occidentale armatei ucrainene. Totodată, directorul general al Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA), Rafael Grossi, a declarat pe 3 august că centrala nucleară din Ucraina, care este ocupată în prezent de forțele ruse, este „complet scăpată de sub control” și că „toate principiile de securitate nucleară au fost încălcate” (Lederer, 3 august 2022). Ulterior, Înalțul Reprezentant al UE, Joseph Borrell, printr-o postare pe Twitter din data de 06.08.2022⁵, a condamnat activitățile militare ale Rusiei la Zaporojie și le-a etichetat drept o încălcare gravă și iresponsabilă a regulilor de securitate nucleară și un alt exemplu al nerespectării de către Rusia a normelor internaționale.

Tema nazismului și a fascismului

Concepte legate de cel de-al Doilea Război Mondial, nazismul și fascismul sunt utilizate de către Federația Rusă pentru a acuza Ucraina că este condusă de lideri naziști. Importanța celui de-al Doilea Război Mondial ca resursă simbolică a construcției naționale a fost remarcată de unii cercetători (Malinova 2014). Acuzația de „fascism/nazism” este o modalitate de a face apel la valorile populației ruse, care asociază cel de-al Doilea Război Mondial cu ororile și crimele fasciste (Cottiero, și alții 2015).

Eticheta fascistă a fost atașată guvernului ucrainean și soldaților ucraineni de către mass-media rusă încă din 2014, în contextul mișcărilor ultranaționaliste în protestele Euro Maidan. Prin mesajele de propagandă rusă, Ucraina este numită în mod repetat ca fiind o țară nazistă și că folosește simboluri ale nazismului. În cadrul unei emisiuni de propagandă rusă, a fost difuzat un videoclip⁶ în care sunt arătate cruci albe, considerate în emisiunea respectivă simboluri naziste prezente pe tancurile armatei ucrainene. În realitate, crucile albe afișate în videoclip nu sunt simboluri naziste. Astfel de cruci erau adesea înfățișate pe steagurile diferitelor

⁵ Disponibilă la <https://twitter.com/JosepBorrellF/status/1555858270589538305>

⁶ Disponibil la <https://all-make.net/polnyj-kontakt-s-vladimirom-solovyovym-ot-08-09-2022.html> - (între 01:06:05 și 01:06:27).

regimente de cazaci (EUvsDisinfo, 08/09/2022, nr. 308). Spre deosebire de aceste cruci albe, cele germane de pe tancuri și alte echipamente militare erau distincte. În realitate, crucile de diferite culori și forme sunt simboluri foarte răspândite în națiunile creștine din întreaga lume. Acestea sunt prezente în timpul ceremoniilor religioase și sunt afișate pe steaguri și steme naționale sau în alte sfere ale vieții publice (EUvsDisinfo, 08/09/2022, nr. 308).

Tema agresivității militare

Agresivitatea militară este atribuită în special NATO, care este considerată a fi implicată direct în războiul din Ucraina. Aceasta este o narațiune recurentă de propagandă rusă, care susține că forțele Alianței sunt direct implicate în „operațiunea militară specială”. Atât înainte, cât și în timpul războiului din Ucraina, mesajele de dezinformare au urmărit denaturarea imaginii și reputației NATO atât în interiorul statelor membre, cât și în exterior. Aceste mesaje reprezintă o încercare de a justifica eșecurile militare rusești și de a minimiza rolul forțelor armate ucrainene, prezentând conflictul militar drept un război cu NATO (EUvsDisinfo).

Tema valorilor ruse și a legalității (referendum)

Dacă în cadrul celorlalte teme dezvoltate anterior, mesajele discreditau sau erau în registru negativ, mesajele de propagandă care susțin acțiunile și liniile de politică externă ale Federației Ruse consideră că aceasta este stat eliberator al teritoriilor ucrainene. Aceste narațiuni portretizează Federația Rusă ca pe un stat eliberator, care conduce acțiuni militare legitime.

În contextul organizării referendumurilor, Federația Rusă încearcă să justifice anexarea teritoriilor ucrainene, susținând că locuitorii acestor regiuni doresc să se alăture Federației Ruse în mod liber și că referendumul este legal (viziune prezentată de site-uri precum bgr.news-front.info). Aceasta reprezintă o încercare de a-și legitima controlul militar ilegal și are ca scop schimbarea forțată a granițelor Ucrainei, prin încălcarea Cartei ONU și a independenței, suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei (EUvsDisinfo). Totodată, prin această narațiune, propaganda rusă urmărește să manipuleze opinia publică cu privire la realitatea desfășurării evenimentelor. În realitate, alegătorii sunt constrânși să voteze, conform relatărilor BBC. Înalțul Reprezentant al UE, Joseph Borrell, a condamnat decizia de a organiza un referendum, afirmând că UE nu va recunoaște „aceste voturi ilegale”, întrucât nu exprimă voința liberă a oamenilor care trăiesc în aceste regiuni. Alte mesaje de susținere a acțiunilor Federației Ruse subliniază că aceasta respectă cu strictețe dreptul umanitar și lovește doar ținte militare sau că acțiunile militare sunt în deplină conformitate cu Carta ONU.

O altă narațiune de propagandă care încearcă să sublinieze superioritatea culturii și limbii ruse este aceea prin care Rusia susține că trebuie să purifice limba

ucraineană prin eliminarea influențelor totalitare și teroriste și că limba ucraineană este o creație artificială (EUvsDisinfo).

Tema suveranității pierdute și a imperialismului

În cadrul acestei teme, SUA, NATO și UE sunt discreditate și portretizate ca fiind suverane peste alte state din interiorul Uniunii Europene. Un alt stat cu ambiții imperiale este considerat a fi Polonia. Prin intermediul mesajelor de propagandă este contestată stăruțitatea și independența Ucrainei, prezentând Polonia ca pe o țară cu ambiții imperiale. De asemenea, au fost identificate mesaje despre strategia occidentală de a crea un stat comun Polonia-Ucraina, diseminate de site-uri precum ukraina.ru, RIA, geworld.ge. Considerăm că obiectivul acestor narațiuni de propagandă este de a crea un sentiment de neîncredere între Ucraina și Polonia și alte state occidentale care susțin Ucraina.

În privința Ucrainei, mesaje de propagandă rusă susțin că aceasta și-a pierdut suveranitatea, iar președintele țării se află sub controlul celorlalți lideri politici din Franța, Germania sau SUA (belvpo.com, 31/08/2022).

Tema înscenării atacurilor/a masacrelor

Aceasta reprezintă o temă recurentă prin care mesaje de propagandă rusă încearcă să relativizeze faptele comise de armata rusă în Ucraina. Aceste mesaje reprezintă o încercare de a deturna responsabilitatea Federației Ruse pentru masacrele comise de forțele armate ruse în timpul ocupației regiunii Harkov, acțiuni dovedite de echipe criminalistice și martori (EUvsDisinfo).

Contrar acestei teme de propagandă, nu numai soldații ucraineni, ci și mai mulți civili au fost torturați și executați. Un model similar a fost observat în alte zone aflate sub ocupația rusă. Pe 23 septembrie, Comisia de anchetă a ONU pentru Ucraina și-a prezentat concluziile, după cercetări efectuate în patru regiuni: Kiev, Harkov, Sumy și Cernihiv; din acestea reiese că Federația Rusă a comis multiple crime de război pe parcursul invaziei.

Tema conspirației globale și a Occidentului

Tema conspirației globale este un element inerent sistemului de propagandă rusă, având un impact negativ asupra abilităților de gândire critică, prin subminarea încrederii publicului în informații obiective, ceea ce conduce la o reziliență scăzută și la propagandă. Spre exemplu, în cercetarea de față, am identificat un mesaj⁷ de tip conspiraționist care prezintă o elită globală ce instigă la conflicte etnice pentru a-și salva hegemonia decadentă. Aceasta este o narațiune recurentă de propagandă rusă care încearcă să discrediteze democrațiile liberale, susținând că acestea din urmă

⁷ Disponibil, în limba italiană, la <https://www.geopolitika.ru/it/article/atlantismo-sbagliato-memoria-di-darya-2>

sunt, în realitate, sisteme conduse de „elite globaliste” și „guverne din umbră”, care subjugă și manipulează masele, prin dezintegrarea comunităților și prin adâncirea diviziunilor etnice în societate (www.geopolitika.ru). Mesajul articolului despre presupusa supunere a elitelor occidentale față de „finanțatorii internaționali” este, de asemenea, în concordanță cu narațiunile recurente de propagandă prorusă despre elite globale atotputernice sau elite secrete care conduc lumea și îi controlează pe liderii politici.

Un alt subiect identificat în cadrul acestei teme este construit în jurul asasinării Dariai Dughina, context în care serviciile secrete occidentale, alături de Ucraina, sunt acuzate de complot și de asasinarea acesteia. Mesajele au fost diseminate de site-uri precum www.svpressa.ru și www.geworld.ge.

Tema crizei /insecurității alimentare

În cadrul acestei teme, mesajele de propagandă rusă susțin că sancțiunile economice impuse Federației Ruse în contextul războiului de agresiune împotriva Ucrainei au provocat criza alimentară. În realitate, responsabilitatea revine Moscovei pentru criza alimentară globală, ca urmare a războiului purtat în Ucraina: blocarea navală a porturilor ucrainene, bombardarea infrastructurii de transport și bombardarea instalațiilor de depozitare a alimentelor. Invazia Federației Ruse în Ucraina are consecințe grave pentru agricultura globală și securitatea alimentară. Mass-media și oficialii ruși încearcă să distragă atenția de la responsabilitatea Federației Ruse pentru creșterea insecurității alimentare globale (Departamentul de Stat din SUA 2022).

Criza alimentară care se agravează din cauza războiului a generat preocupări intense și la nivel european. Președintele Consiliului European, Charles Michel, a declarat în cadrul Summitului privind securitatea alimentară mondială, din septembrie 2022, că „securitatea alimentară este principala provocare actuală la nivel mondial. Actuala criză alimentară mondială este exacerbată de războiul Rusiei împotriva Ucrainei” (www.consilium.europa.eu).

„Federația Rusă instrumentalizează criza alimentară și lansează mesaje de propagandă și dezinformare în scopuri ideologice, folosind mass-media și discursurile diplomaților” (Mario Morales, *Diálogo*, 2022). Navele de război rusești blochează porturile ucrainene din Marea Neagră, împiedicând exportul de cereale, ceea ce reprezintă un risc pentru lanțurile globale de aprovizionare cu alimente. Invazia Ucrainei de către Rusia a generat o criză alimentară globală care ar putea dura mai mulți ani (ONU, 2022).

Invazia rusă în Ucraina a destabilizat piețele alimentare globale și a condus la creșterea prețurilor alimentelor din cauza costurilor crescute de producție, transport și asigurări de marfă. Totodată, Federația Rusă a atacat și a distrus stocuri substanțiale de alimente. În realitate, sancțiunile UE sunt îndreptate împotriva guvernului rus, a

sectorului financiar și a elitelor economice și vizează capacitatea Federației Ruse de a finanța agresiunea militară. Sectorul agricol din Rusia nu este vizat. De asemenea, SUA scutește de sancțiuni tranzacțiile cu produse alimentare, produse agricole și consumabile din domeniul medical (EUvsDisinfo).

Tema minorității ruse și a rusofobiei

Pe fondul protejării minorității ruse, propaganda rusă promovează în mod activ mesaje prin care își justifică acțiunile militare agresive, inclusiv în cazul invaziei din Ucraina, sau acuză alte state de încălcarea drepturilor omului și ale minorității vorbitoare de limbă rusă. De exemplu, în cadrul cercetării de față, am identificat un mesaj de dezinformare cu privire la transportul public din Riga (Letonia), potrivit căruia cetățenii ruși sunt segregati în mijloacele de transport în comun și nu au voie să se așeze în primele rânduri ale transportului public. Aceste mesaje de dezinformare au fost promovate de site-uri precum *sport24.ru* sau *ren.tv*. Prin urmare, Letonia este acuzată de încălcarea drepturilor omului ale minorității vorbitoare de limbă rusă, cu toate că responsabilii din cadrul companiei de transport din Riga (Rigas Satiksme) au negat informația și au calificat acțiunea drept provocare (Myth Detector, septembrie 2022).

Un alt tip de mesaj identificat în cadrul cercetării de față este subsumat aceluiași tip de argumentare, conform căreia cetățenii ruși sunt discriminați pe baza faptului că, în școlile din Ucraina, elevii ar fi învățați să își denunțe părinții, iar copiii să îi spună profesorului dacă familia are rude în Rusia și dacă părinții vorbesc în limba rusă. Acest tip de mesaj a fost diseminat pe diferite site-uri proruse: *donpress.ru*⁸; *rg.ru*, precum și pe platforma Twitter. Conform mesajului de dezinformare, copiii sunt încurajați să raporteze imediat dacă părinții se uită la programe TV din Rusia sau dacă părinții lor vorbesc în mod negativ despre președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski.

Concluzii

În prezent, în războiul din Ucraina, propaganda rusă este îndreptată nu doar împotriva statului ucrainean, ci și împotriva statelor din Europa Centrală și de Est, precum și împotriva NATO, UE și SUA. Principala diferență față de perioada de dinainte de război este că întregul sistem de propagandă este mult mai activ în diseminarea mesajelor de propagandă și dezinformare.

Prin intermediul Internetului (platforme social media, mass-media, canale online), Federația Rusă promovează mesaje de propagandă în contextul războiului din Ucraina cu scopul de a schimba percepția publicului intern și extern cu privire la desfășurarea evenimentelor, dar și cu scopul de a crea aparența legitimității acțiunilor sale, inclusiv prin instrumentalizarea conținutului vizual din mediul online. Federația

⁸ Mesajul de dezinformare este disponibil la: <https://donpress.ru/v-ukraine-prosijat-detej-donosit-naroditelej/>

Rusă urmărește (re)afirmarea identității ruse în spațiul public, transmițând mesaje de discreditare națiunilor occidentale și structurilor transatlantice, în contextul războiului din Ucraina.

BIBLIOGRAFIE:

- Arndt, Anna Clara, and Liviu Horovitz. 2022. "Nuclear rhetoric and escalation management in Russia's war against Ukraine: A Chronology." *Research Division International Security*. Accesat la 04.09.2022 https://www.swp-berlin.org/publications/products/arbeitspapiere/Arndt-Horovitz_Working-Paper_Nuclear_rhetoric_and_escalation_management_in_Russia_s_war_against_Ukraine.pdf
- Aronson, J. 1994. "A Pragmatic View of Thematic Analysis." *The Qualitative Report* 1-3.
- Bokša, Michal. 2019. "Russian Information Warfare in Central and Eastern Europe: Strategies, impact, countermeasures." *German Marshall Fund*.
- Braun, V., and V Clarke. 2006. "Using thematic analysis in psychology." *Qualitative Research in Psychology* 3 (2): 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Coolican, Sarah. 2021. *The Russian Diaspora in the Baltic States: The Trojan Horse that never was*. LSE IDEAS. Accessed septembrie 2022. http://eprints.lse.ac.uk/114500/1/Coolican_the_trojan_horse_in_the_baltic_states_published.pdf
- Cottiero, Christina, Katherine Kucharski, Evgenia Olimpieva, and Robert Ortung. 2015. "War of words: the impact of Russian state television on the Russian Internet." *Nationalities Papers* 43 (4): 1-23. doi:10.1080/00905992.2015.1013527.
- Gorenburg, Dmitry. 2019. *Russian Foreign Policy Narratives*. Marshall Center, disponibil la <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/russian-foreign-policy-narratives-0>, accesat la 04.09.2022.
- King, N. 2004. "Using templates in the thematic analysis of text." In *Essential Guide to Qualitative Methods in Organizational Research*, by C. Cassels and G Symon, 256-270. Londra: Sage.
- Malinova, Olga. 2014. "The idea of a common past in post-Soviet Russia: ideas about nation and imperial heritage." *Muzeum Historii Polski* 263-282.
- Oweidat, Nadia. 2022. "The Russian Propaganda in Arabic Hidden from the West." *Fikra Forum*, Aprilie. Accessed septembrie 2022. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/russian-propaganda-arabic-hidden-west>
- Voicu, Marian. 2018. *Matrioșka mincinoșilor: Fake news, manipulare, populism*. București: Humanitas.
- EUvsDisinfo Review. Fără an. <https://euvsdisinfo.eu/>
- Myth Detector. Fără an. <https://mythdetector.ge/>

Consiliul Europei. Fără an. www.consilium.europa.eu

ONU. 2022. “The war in Ukraine and its impact on local and global food security”.

https://www.undp.org/ukraine/blog/war-ukraine-and-its-impact-local-and-global-food-security?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=Cj0KCQiAyracBhDoARIsACGFcS7LXNyKfdMNbGdBs7BP6X91L4xhBWRiUG8CN04imIsYQH3DvWfsTcaAhuzEALw_wcB

Institute for the Study of War (ISW). 2022. Report 03/08/2022. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Operations%20Assessments%20August%203.pdf>